

Załącznik do Uchwały Nr 4/30/15/V
Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 20 stycznia 2015 r.

**WOJEWÓDZKI PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE W WOJEWÓDZTWIE
WARMIŃSKO-MAZURSKIM**

NA LATA 2015-2020

Olsztyn, listopad 2014

Spis treści

I. WPROWADZENIE	3
II. PRAWO WOBEC PRZEMOCY W RODZINIE.....	3
2.1 Dokumenty międzynarodowe.....	3
2.2 Przeciwdziałanie przemocy w świetle polskiego prawa.....	4
2.3 Czyny zabronione kwalifikowane jako przemoc w rodzinie.....	5
III. KORELACJA PROGRAMU Z INNYMI DOKUMENTAMI KRAJOWYMI ORAZ REGIONALNYMI.....	5
IV. PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W RODZINIE – ZAKRES DZIAŁAŃ ORGANÓW ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ	7
4.1 Zadania organów administracji rządowej.....	7
4.2 Zadania organów administracji samorządowej	8
4.2.1 Samorząd gminny.....	8
4.2.2 Samorząd powiatowy	9
4.2.3 Samorząd województwa.....	9
V. DIAGNOZA PROBLEMU	10
5.1 Charakterystyka problemu przemocy w rodzinie na poziomie ogólnopolskim	10
5.2 Skala przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim	13
5.2.1 Analiza zjawiska przemocy w rodzinie na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie	14
5.2.2 Dotychczasowa działalność Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	17
VI. CELE I DZIAŁANIA PROGRAMU	19
VII. SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU, MONITOROWANIE, ZARZĄDZANIE I EWALUACJA	26
7.1 Finansowanie programu	26
7.2 Harmonogram.....	26
7.3 Monitorowanie.....	26

I. WPROWADZENIE

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie został opracowany przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w oparciu o art. 6 ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zapisy zawarte w *Programie* są spójne ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020, w której wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji jest jednym z priorytetów.

Integralną część Programu stanowi *Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie* oraz *Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie* przyjęte przez Zarząd Województwa uchwałą Nr 56/757/13/IV z dnia 12 listopada 2013 r.

Prace nad *Programem* powierzone zostały Zespołowi ds. opracowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020 powołanemu uchwałą Nr 14/170/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 11 marca 2014 r.

Celem głównym *Programu* jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim, do którego określono działania w 6 celach szczegółowych.

Opracowanie *Programu* poprzedzone zostało diagnozą problemu w województwie warmińsko-mazurskim.

Diagnoza problemu potwierdziła, że przemoc dotyka przede wszystkim kobiety i dzieci, a sprawcami przemocy w większości przypadków są mężczyźni, najczęściej znajdujący się pod wpływem alkoholu. Miasto jest miejscem, w którym przemoc przejawia się częściej w porównaniu z wsią.

W części opisowej *Programu* przedstawiono przepisy prawne międzynarodowe i krajowe oraz programy odnoszące się do problemu zjawiska przemocy w rodzinie.

II. PRAWO WOBEC PRZEMOCY W RODZINIE

2.1 Dokumenty międzynarodowe

Najważniejszym dokumentem postulującym poszanowanie i zachowanie ludzkich praw oraz podstawowych wolności dla wszystkich bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie jest **Karta Narodów Zjednoczonych** z 1945 r.

Podobne postulaty dotyczące praw i wolności człowieka zawiera **Powszechna Deklaracja Praw Człowieka** z 1948 r. Według tego dokumentu każdy ma prawo do życia, wolności, bezpieczeństwa, jak również nikogo nie wolno traktować w sposób okrutny, nieludzki i poniżający.

Przemoc w rodzinie, a przede wszystkim wobec kobiet, znalazła również odzwierciedlenie w dokumentach międzynarodowych. Najważniejszymi dokumentami potwierdzającymi ten fakt jest: **Deklaracja Wiedeńska** przyjęta przez ONZ na Światowej Konferencji Praw Człowieka w Wiedniu w 1993 roku oraz **Platforma Działania** – dokument przyjęty na IV Światowej Konferencji w sprawie Kobiet w Pekinie w 1995 roku.

Dokumentem dotyczącym zwalczania strukturalnej i prywatnej przemocy wobec kobiet jest **Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet**.

Ważne inicjatywy na rzecz przeciwdziałania przemocy podjęto także w Europie. Za najważniejsze dokumenty przyjęte w tym zakresie należy uznać **Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności** z 1950 roku. Konwencja gwarantuje każdemu prawo do życia, zdrowia i wolności. Zakazuje także tortur oraz innych form niehumanitarnego i poniżającego zachowania.

Ochronę dzieci przed przemocą gwarantuje **Konwencja o Prawach Dziecka** przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 1989 roku. Uznano w niej wrodzoną godność oraz równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej oraz nałożono w niej obowiązek do podejmowania działań w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej w celu ochrony dziecka pozostającego pod opieką rodziców i opiekunów przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych.

2.2 Przeciwdziałanie przemocy w świetle polskiego prawa

Najważniejszym dokumentem w ustawodawstwie polskim, ustanawiającym podstawowe prawa człowieka jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.). Rozdział drugi pt. „Wolności, Prawa i Obowiązki Człowieka i Obywatela” reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne. Konstytucja przyznaje każdemu prawo żądania od organów władzy publicznej szczególnej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Kolejnym dokumentem regulującym działania dotyczące przemocy w rodzinie jest **ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie** (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.). Definiuje ona pojęcie przemocy w rodzinie, określa zadania organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, zasady postępowania wobec osób doznających przemocy w rodzinie oraz zasady postępowania wobec sprawców przemocy. W związku z tym, iż przemoc występuje bardzo często w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym kwestie przemocy reguluje również **ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi** (Dz. U. z 2012 r., poz. 1356, z późn. zm.). Nakłada ona na samorząd gminny obowiązek udzielania rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej oraz obrony przed przemocą w rodzinie. **Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej** (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1362, z późn. zm.) także określa kompetencje jednostek i pracowników pomocy społecznej, których zadaniem jest udzielanie wszelkiej pomocy osobom i rodzinom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie. Przemoc w rodzinie jest jednym z powodów przyznawania pomocy społecznej.

Według polskiego prawa przemoc wobec najbliższych jest przestępstwem ściganym z urzędu. Wszystkie instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą

działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu są zobowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję. Także osoby, które pełnią w ramach swoich obowiązków zadania służbowe w przypadku podejrzenia o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny mają obowiązek powiadomienia policji lub prokuratora. I ostatnia kwestia – każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję. Jednak w tym wypadku – ze względu na brak sankcji prawnych i status „obowiązku społecznego” niewypełnienie tych zapisów nie pociąga za sobą konsekwencji. (K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska „Przemoc w rodzinie”, Wydawnictwo Edukacyjne Parpamedia, Warszawa 2007, s. 32).

2.3 Czyny zabronione kwalifikowane jako przemoc w rodzinie

W niektórych rodzinach popełniane są czyny, które ustawowo podlegają karze. Zgodnie z kodeksem karnym, do takich czynów zaliczamy:

- pozostawianie osoby, względem której jest się obowiązany do opieki, w sytuacjach zagrażających bezpośrednio jej życiu lub zdrowiu,
- groźby popełnienia przestępstwa na szkodę najbliższych,
- zmuszanie do określonych zachowań,
- gwałt,
- nakłanianie i zmuszanie do czynów nierządnych przy wykorzystaniu stosunku zależności,
- dopuszczanie się czynu lubieżnego względem osoby poniżej 15 lat,
- znęcanie się psychiczne lub fizyczne,
- rozpijanie małoletniego,
- uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego,
- porzucanie małoletniego lub osoby nieporadnej,
- uprowadzanie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki,
- naruszanie nietykalności cielesnej,
- kradzież na rzecz osoby najbliższej,
- niszczenie mienia.

III. KORELACJA PROGRAMU Z INNYMI DOKUMENTAMI KRAJOWYMI ORAZ REGIONALNYMI

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest zgodny z aktami prawnymi oraz dokumentami o charakterze strategicznym, funkcjonującymi zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim.

Na poziomie ogólnopolskim realizowany jest **Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie**. Głównym założeniem tego programu jest wprowadzenie w życie szerokiego zbioru działań mających na celu zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy w rodzinie, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy rodzinnej, a także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawcy. Krajowy Program

Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie określa zadania w zakresie zapewnienia ochrony i udzielania pomocy ofiarom przemocy, prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a także w zakresie podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Za cele tego programu przyjęto:

- zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Na poziomie wojewódzkim problem przeciwdziałania przemocy w rodzinie znalazł się w zapisach, m.in. „**Strategii Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku**”.

Kwestie przemocy są tu poruszone w Priorytecie II *Wzmacnianie Integracji społecznej*, którego celem strategicznym jest sprawny i skuteczny system zapobiegania marginalizacji, a jeden z celów operacyjnych brzmi: osoby uzależnione, współuzależnione i ofiary przemocy są bardziej świadome swoich problemów, aktywniej uczestniczą w procesie wychodzenia z nich i powrocie do życia w społeczeństwie.

Drugim programem, w którym realizowane są zadania dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest **Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2012-2015**. Jednym z głównych części programu jest Priorytet IV *Przemoc w rodzinie w związku z alkoholem*, w którym założono następujący cel operacyjny:

- Wzmacnianie gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa.

Dla osiągnięcia powyższego celu podejmowane były zadania założone w programie:

- Wspieranie tworzenia powiatowych i gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o spotkania w subregionach (olsztyński, ełcki i elbląski);
- Inicjowanie tworzenia Punktów Konsultacyjnych, Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy; pomieszczeń bezpiecznych przesłuchań „Niebieskich Pokoi” w powiatach, w których nie funkcjonują;
- Wzmacnianie programów edukacyjnych promujących wychowanie dzieci bez przemocy;

- Doskonalenie zawodowe kadr z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Włączanie się w ogólnopolskie kampanie, opracowywanie, upowszechnianie i dystrybucja materiałów edukacyjnych wśród podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie;
- Utworzenie portalu informacyjnego na temat możliwości uzyskania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

IV. PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W RODZINIE - ZAKRES DZIAŁAŃ ORGANÓW ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ

Bardzo istotną rolę w realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie odgrywa współpraca różnych służb, instytucji i organizacji pozarządowych. Reagowanie na przemoc domową jest dla ofiary i sprawcy czytelnym komunikatem, że sytuacja rodziny nie jest sprawą prywatną, a krzywdzenie osób bliskich nie jest akceptowane społecznie. Współpraca wielu podmiotów wynika z założenia, że pomoc udzielana rodzinom powinna być kompleksowa i wielodyscyplinarna. Pomoc musi uwzględniać aspekty życia osób krzywdzonych, jak i sprawców przemocy. Wsparcie oraz pomoc psychologiczną, socjalną, materialną, często medyczną i prawną powinna otrzymać cała rodzina. Ogromną rolę wówczas odgrywają: policjant, pracownik socjalny, członek gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, psycholog, pedagog szkolny, lekarz, pielęgniarka jak również przedstawiciel działającej na danym terenie organizacji pozarządowej. Podejmując decyzję o współpracy jest szansa na zwiększenie efektywności działań na bardziej skuteczne i twórcze rozwiązywanie problemów. (K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska „Przemoc w rodzinie”, Wydawnictwo Edukacyjne Parpamedia, Warszawa 2007, s. 33).

4.1 Zadania organów administracji rządowej

Do zadań wojewody w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie należy:

- Opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie;
- monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie;
- cykliczne badanie infrastruktury instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie,
- sporządzanie sprawozdawczości z działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przez gminy i powiaty;
- przekazywanie środków na zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat (programy korekcyjno – edukacyjne dla sprawców przemocy oraz prowadzenie specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie), a także dofinansowywanie zadania własnego samorządu województwa (szkolenia),

sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem zadań przez jednostki samorządu terytorialnego.

W celu skuteczniejszej realizacji zadań Wojewoda Warmińsko-Mazurski Zarządzeniem Nr 243 z dnia 4 listopada 2009 r. powołał Interdyscyplinarny Wojewódzki Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Skład instytucjonalny Zespołu:

Przedstawiciele służb i instytucji: komenda wojewódzka i miejska policji, kurator okręgowy, prokuratura okręgowa, sąd okręgowy, kuratorium oświaty, szpital dziecięcy, warmińsko-mazurska izba lekarska, miejski zespół profilaktyki i terapii uzależnień, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, specjalistyczny ośrodek wsparcia, regionalny ośrodek polityki społecznej, Ośrodek Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przepęstwem, „Caritas” Archidiecezji Warmińskiej.

Działania Zespołu:

- przygotowanie propozycji zmian do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz przepisów wykonawczych do ustawy (propozycje przekazane zostały do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej);
- opracowywanie propozycji procedur postępowania w sytuacjach zaistnienia przemocy dla poszczególnych obszarów działania (prace nad procedurami trwają nadal);
- inicjatywa zorganizowania, przy współpracy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Marszałkowskiego, szkoleń dla członków zespołów interdyscyplinarnych działających w gminach województwa;
- projekt zaktywizowania instytucji przedstawiciela społecznego (osoby mające pełnić tę funkcję wyłonione zostaną z organizacji pozarządowych działających w obszarze wsparcia rodziny i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ich zadaniem będzie wspieranie ofiary przemocy w rodzinie w toku postępowania sądowego).

4.2 Zadania organów administracji samorządowej

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania dla organów samorządu gminnego, powiatowego oraz województwa.

4.2.1 Samorząd gminny

Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;

- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym. Zespół interdyscyplinarny powołuje wójt, burmistrz albo prezydent miasta.

4.2.2 Samorząd powiatowy

Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

4.2.3 Samorząd województwa

Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie; inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

V. DIAGNOZA PROBLEMU

5.1 Charakterystyka problemu przemocy w rodzinie na poziomie ogólnopolskim

Diagnoza problemu przemocy w rodzinie w Polsce została przedstawiona w *Wynikach badań TNS OBOP* przeprowadzonych w 2007 oraz w 2010 r. dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pt. „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie” oraz „Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych ”pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie”.

Celem badania w 2007 r. było rozpoznanie zjawiska przemocy w rodzinie – funkcjonujących stereotypów, postrzeganej społecznie skali zjawiska na różnych poziomach dystansu wobec przeciętnego człowieka (poziom kraju, województwa, miejscowości, najbliższej okolicy) oraz okoliczności towarzyszących przemocy w rodzinie na poziomie ogólnym, ale również z możliwością analizy na poziomie poszczególnych form przemocy (fizycznej, psychicznej, ekonomicznej czy seksualnej).

Uzyskane w badaniu wyniki pozwoliły na oszacowanie liczby ofiar oraz sprawców przemocy, ich charakterystykę, zmierzenie częstotliwości występowania przemocy oraz oszacowanie okresu, kiedy podobna sytuacja miała miejsce ostatnio.

Ponadto, celem badania była też kwestia przemocy dokonywanej pod wpływem alkoholu. W przypadku zdiagnozowania przemocy w rodzinie (zamieszkiwania w gospodarstwie domowym, w których dochodziło do przemocy – sprawca, ofiara, świadek przemocy wobec innych osób w gospodarstwie) pytano ponadto o korzystanie z pomocy różnych instytucji i organizacji oraz o ocenę skuteczności tej pomocy – jeśli z niej korzystano.

Badanie w 2010 r. zostało zrealizowane za pośrednictwem wywiadów telefonicznych. Łącznie uzyskano 3000 wywiadów, z których wynika, że wśród ogółu ofiar przemocy w rodzinie 39% stanowią mężczyźni, a 61% kobiety. Kobiety stanowią największy odsetek ogółu ofiar w przypadku przemocy seksualnej w rodzinie (90%).

W przypadku przemocy fizycznej w rodzinie kobiety stanowią 63% ogółu ofiar, a mężczyźni – 37%. Podobnie jest z ofiarami przemocy psychicznej – 64% z nich stanowią kobiety, a 36% – mężczyźni. Wśród ofiar przemocy ekonomicznej jest 70% kobiet i 30% mężczyzn.

Pracownia badań „SOMA” z siedzibą w Toruniu, we współpracy z Obserwatorium Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, przeprowadziła badanie pt. „*Przemoc w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim – w poszukiwaniu rozwiązań problemu*”. Jednym z celów badania było poznanie skali problemu przemocy w rodzinie oraz charakterystyka problemu przemocy w rodzinie.

Badaniem objęto osoby doświadczające przemocy w rodzinie, osoby stosujące przemoc w rodzinie oraz osoby pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wśród których badanie przeprowadzono za pomocą wywiadów kwestionariuszowych (ankiet). Dodatkowo przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione z członkami zespołów

interdyscyplinarnych oraz zogniskowane wywiady grupowe z pracownikami, członkami podmiotów i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Obserwatorium Integracji Społecznej zwróciło się z prośbą o pomoc w realizacji badania do dyrekcji i kierowników OPS i PCPR z województwa warmińsko-mazurskiego, w celu umożliwienia dostępu do osób badanych.

W raporcie z badania znajduje się charakterystyka, m.in: osób doświadczających przemocy oraz osób stosujących przemoc.

- Kwestionariusz wysłano do 200 osób doświadczających przemocy, otrzymano zwrot na poziomie 84,5% (169). Wśród badanych przeważały kobiety (164 ze 169 osób), w próbie znaleźli się tylko 2 mężczyźni (dla 3 osób dane dot. płci nie zostały uzupełnione). W całej próbie najliczniejsze były osoby w wieku produkcyjnym, między 35 a 54 rokiem życia. Ta grupa obejmowała łącznie niemal 2/3 badanych (61,5%). Najmniej liczne w badaniu były osoby poniżej 24 roku życia (6%) i powyżej 65 lat. Podobnie często reprezentowane były pozostałe grupy wiekowe: 25-34 latków (14,8%) i 55-64 latków (10,6%).

Nieco ponad połowę badanych ofiar przemocy stanowili mieszkańcy wsi (59,2%). Wśród badanych było 27,2% mieszkańców małych miast, 4,1% – miast średniej wielkości i 5,3% – z dużych miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Dominowały osoby z niskim wykształceniem: 31,3% to osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, a 34,3% – z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Relatywnie wysoka była też liczebność grupy badanych o wykształceniu średnim i pomaturalnym, łącznie obejmowały 23,7% badanych (odpowiednio 17,2% i 6,5%). Co dziesiąty z badanych miał wykształcenie wyższe.

Dużą grupę wśród badanych stanowiły osoby bezrobotne (37,3%) lub o niestałych dochodach. Ta ostatnia grupa obejmowała 12,4% badanych i były to osoby, które pracowały dorywczo, odbywały staż lub utrzymywały się z zasiłków socjalnych. Drugą pod względem liczebności była grupa osób aktywnych zawodowo – zatrudnionych w pełnym lub częściowym wymiarze (27,2%). Dla co ósmego z badanych (13%) źródłem utrzymania była renta lub emerytura. Tylko pojedyncze osoby miały dochody pochodzące z pracy na podstawie umowy zlecenia/umowy o dzieło lub z prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Niemal połowa rodzin osób doświadczających przemocy obejmowała 3-4 osoby (49,1%). Relatywnie liczne były jednak także rodziny duże, obejmujące więcej niż 5 osób, w badaniu było ich łącznie 33,1%. Najmniej było małych gospodarstw domowych, obejmujących 1-2 osoby (w badaniu znalazły się 2 osoby prowadzące samotnie gospodarstwo domowe).

Wśród badanych przeważały osoby w trudnej sytuacji materialnej, które nie mogły zaspokoić nawet podstawowych potrzeb (24,9%) lub zaspokajały je z trudem, oszczędnie gospodarując domowym budżetem (42%). Co czwarta z badanych osób deklarowała, że rodzina może zaspokoić podstawowe potrzeby, ale poważniejsze wydatki wymagają oszczędzania. Najmniej liczna (łącznie 7,7%) była grupa tych osób, które mogły pozwolić sobie na wszystkie wydatki, a nawet na luksus (odpowiednio: 7,1% i 0,6%).

Sytuacja materialna była oceniana jako gorsza u osób, u których kumulowało się kilka negatywnych czynników położenia społecznego: cechowało je niskie wykształcenie (poniżej zasadniczego), były bezrobotne, prowadziły bardzo małe gospodarstwa domowe (1-2 osoby) lub bardzo duże (powyżej 6 osób). Mieszkańcy średnich i dużych miast (powyżej 30 tys.

mieszkańców) częściej niż mieszkańcy z mniejszych miejscowości oceniali swoją sytuację jako niekorzystną.

Taka charakterystyka osób doświadczających przemocy zgodna jest z wyobrażeniami członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych. Według tej grupy najczęściej ofiarami przemocy były kobiety, w wieku 30-60 lat, z niskim wykształceniem (podstawowe, zawodowe), o niskim statusie materialnym, bezrobotne lub nieaktywne zawodowo, w stałych związkach (mąż lub partner życiowy), z rodzin wielodzietnych, z rodzin z problemem alkoholowym.

Cechą wspólną tych osób miało być według badanych: ekonomiczne uzależnienie od partnera życiowego; wcześniejsze doświadczenie przemocy – wzór zachowania z domu rodzinnego; wykluczenie społeczne lub narażenie na wykluczenie – często objawiające się społeczną izolacją od innych; bezradnością życiową; niskimi umiejętnościami komunikacyjnymi; nieradzeniem sobie z rozwiązywaniem sytuacji stresowych i konfliktowych; przekonaniem o niskiej własnej wartości; w efekcie podatnością na bycie sterowanym, uznającą przemoc jako naturalne narzędzie rozwiązywania problemów i konfliktów.

- Kwestionariusz wysłano do 200 osób stosujących przemoc, otrzymano zwrot na poziomie 76,5% (153). Wśród osób stosujących przemoc dominowali mężczyźni (132 spośród 153 osób). Podobnie, jak osoby doświadczające przemocy, sprawcy najczęściej byli w wieku 35-54 lata. Osoby w tym wieku stanowiły łącznie 62,7% wszystkich badanych. Liczba osób młodych (25-34 lata) oraz dojrzałych (55-64 lata) była zbliżona i wynosiła odpowiednio: 15,7% i 14,4. Tylko nieliczni badani mieli mniej niż 24 lata lub 65 i więcej.

Większość badanych osób stosujących przemoc w rodzinie mieszkało na wsi (65,4%) lub w małych miasteczkach (łącznie 29,4%). Tylko pojedyncze z badanych osób mieszkały w miastach średniej wielkości lub dużych (łącznie 4,6%).

Badani sprawcy przemocy mają na ogół niskie wykształcenie: 42,4% z nich legitymowało się wykształceniem nie wyższym niż gimnazjalne, a 40,5% wykształceniem zasadniczym zawodowym. Co dziesiąty z badanych stosujących przemoc miał wykształcenie średnie. Zaledwie 5,2% z nich miało wykształcenie wyższe niż średnie. Oznacza to, że pozycja społeczna wyznaczana przez wykształcenie sprawców przemocy była niższa niż w przypadku ofiar przemocy.

Ponad połowa badanych (54%) nie była aktywna zawodowo: 44,4% to bezrobotni, a 9,8% to renciści i emeryci. Osoby zatrudnione na etacie lub na podstawie umowy zlecenia/umowy o dzieło stanowili 27,5% badanych. Co dziesiąty ze sprawców przemocy prowadził gospodarstwo rolne lub działalność gospodarczą. Co dwunasta osoba z tej grupy badanych wskazywała inny status zatrudnienia: były to osoby, które utrzymywały się z nielegalnej pracy („na czarno”) lub z zasiłków i zapomóg socjalnych.

Osoby stosujące przemoc w rodzinie tworzyły 3-4 osobowe gospodarstwo domowe (43,8%). Co czwarty z nich funkcjonował w dużym gospodarstwie domowym, z 5-6 domownikami, a co ósmy w bardzo dużym (7 osób i więcej).

Osoby stosujące przemoc były w lepszej sytuacji materialnej niż ofiary przemocy. Wprawdzie w obu grupach podobny był udział osób w sytuacji bardzo dobrej (odpowiednio

7,8% i 7,7%), ale większy był udział osób w dobrej sytuacji (odpowiednio 34,6% i 25,4%), a mniejszy w sytuacji trudnej (56,3% w porównaniu z 66,9%).

Połowa badanych osób stosujących przemoc podejmowała dotąd leczenie lub próby leczenia w związku z uzależnieniem¹. Leczenie było niemal wyłącznie związane z uzależnieniem od alkoholu, tylko pojedyncze osoby podejmowały leczenie lub jego próbę w związku z uzależnieniem od narkotyków (5 osób) lub hazardu (2 osoby). W odniesieniu do wszystkich rodzajów uzależnień obserwujemy, że większą skłonność do podejmowania leczenia mają ci, którzy związani są z kimś, kto także podejmował takie działania i odwrotnie – rzadziej takie działania podejmują osoby, które nie mają w otoczeniu osób, które leczyły się z uzależnień.

Podobnie jak w przypadku ofiar i tutaj występuje zbieżność z charakterystykami sprawców przemocy dokonywanymi przez badanych członków zespołów interdyscyplinarnych. Wprawdzie wskazywali oni, że obraz jest zróżnicowany, ale znajdowali też cechy wspólne sprawców. Najczęściej sprawcami byli według nich: mężczyźni, w wieku 20-60 lat, nisko wykształceni, o niskim statusie społecznym, bezrobotni lub osoby aktywne zawodowo zajmujące stanowiska o niskim prestiżu i wiążące się z niskimi zarobkami, zależni od systemu pomocy społecznej, z problemem alkoholowym lub uzależnieni od innych środków (leki, narkotyki), pochodzący z rodzin, w których stosowano przemoc i/lub z rodzin patriarchalnych – z wzorcem silnego ojca, głowy rodziny. Rzadziej były to osoby z zaburzeniami psychicznymi lub wykluczone społecznie, np. z powodu odbytej kary więzienia.

Źródło: „Przemoc w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim – w poszukiwaniu rozwiązań problemu”, przygotowanego przez Pracownię Badań „Soma” z Torunia we współpracy z Obserwatorium Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Raport powstał w ramach Projektu 1.16 „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”

Działanie 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej

Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

5.2 Skala przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim

Przemoc w rodzinie to poważny problem społeczny, o którym bardzo dużo się mówi. Aby efektywnie zapobiegać tej patologii społecznej należy zrozumieć jej źródła, istotę i specyfikę.

W Polsce nie ma jednolitego systemu, który zawierałby dane dotyczące przemocy w rodzinie. Oficjalne statystyki prowadzone przez Komendę Główną Policji obejmują wyłącznie zgłoszone przypadki, czyli takie, w których doszło do interwencji domowej i sporządzenia tzw. Niebieskiej Karty. Ujawniają one jedynie „czubek góry lodowej”, a nie rzeczywistą skalę tego zjawiska.

Podstawą prezentowanych poniżej danych jest diagnoza sporządzona na podstawie informacji uzyskanych z:

¹ Nie jest to jednoznaczne ze stwierdzeniem problemu alkoholowego. W kwestionariuszu nie znalazło się pytanie o uzależnienie bądź konieczność podjęcia leczenia.

- Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie,
- Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

5.2.1 Analiza zjawiska przemocy w rodzinie na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie

Działalność Policji w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie wynika z zadań zapisanych w Ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji oraz w Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, które szczegółowo określają okoliczności i sposoby podejmowania przez policjantów czynności wobec przemocy w rodzinie.

Na przestrzeni trzech ostatnich lat na terenie województwa warmińsko-mazurskiego odnotowano:

1. Liczba sporządzonych przez funkcjonariuszy Policji „Niebieskich Kart”

Rok	Ogółem	Miejsce sporządzenia „NK”	
		Miasto	Wieś
2011	4100	2363	1737
2012	2850	1576	1274
2013	3834	1951	1883

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2013.

Podsumowując zgromadzone dane z 2013 roku należy stwierdzić, że ogólna liczba wypełnionych na terenie całego województwa formularzy „Niebieska Karta – A” wyniosła **3834** i była wyższa niż w roku 2012, gdy wypełnionych zostało 2850 formularzy „Niebieska Karta – A”. Wpływ na częstsze wszczynanie procedury niewątpliwie miało skuteczne wdrożenie do stosowania w Policji nowych regulacji prawnych, m.in. poprzez zorganizowanie przez poszczególne jednostki terenowe Policji wewnętrznych przedsięwzięć szkoleniowych, nadzór nad zagadnieniem przez kierownictwo jednostek oraz ścisłą współpracę funkcjonariuszy z podmiotami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu wymiany doświadczeń.

W przypadku, gdy sytuacja towarzysząca przemocy w rodzinie wyczerpywała znamiona przestępstwa z art. 207 kk, wszczynane były postępowania przygotowawcze w sprawie. W 2013 roku na terenie województwa wszczęto **1334** takich postępowań (w 2012 roku - **1223**). Z kolei w toku postępowania stwierdzono łącznie **847** przestępstw (2012 – **859**).

Możemy zauważyć również, że rośnie liczba zgłoszonych przypadków przemocy na wsi. W roku 2012 liczba sporządzonych „Niebieskich Kart” wynosiła **1274**, natomiast w roku 2013 już **1883**.

2. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą

Rok	Ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	małoletnich
2011	6905	4061	649	2195
2012	4314	2748	439	1127
2013	5543	3511	652	1380

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2013

Analizując powyższą tabelę, należy stwierdzić, że liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie w roku 2013 (5543) była wyższa niż w roku 2012 (4314). Ofiarami przemocy doświadczanej od osoby najbliższej najczęściej są kobiety (w 2013 – 3511, co stanowi 63% ogólnej liczby osób dotkniętych przemocą). Jednocześnie odnotowano wzrost ilości mężczyzn, którzy stali się ofiarami przemocy w rodzinie (w 2013 – 652, co stanowi 12% ogólnej liczby ofiar; w 2012 – 439, co stanowiło 10% ogólnej liczby ofiar).

3. Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie

Rok	Ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	nietletnich
2011	4131	216	3894	21
2012	2856	185	2657	14
2013	3851	242	3598	11

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2013

Zdecydowanie najczęściej, podobnie jak w latach ubiegłych, przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, którzy stanowili 93% ogólnej liczby sprawców (z 3851 osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, 3598 stanowili mężczyźni). W 11 przypadkach przemocy wobec osób najbliższych dopuścili się osoby nieletnie (w 2012 roku – 14 osób nieletnich).

4. Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie będąc pod wpływem alkoholu

Rok	Ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	nieletnich
2011	2693	107	2581	5
2012	1771	68	1692	11
2013	2249	81	2157	11

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2013

Analizowane dane pokazują, iż czynnikiem przyczyniającym się do występowania zjawiska przemocy w rodzinie jest alkohol, bowiem w **58 %** osoby dopuszczające się przemocy w rodzinie były pod jego wpływem (w **2012 – 62%**).

5. Liczba zatrzymanych osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie

Rok	Ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	nieletnich
2011	2075	71	1998	21
2012	122	4	117	1
2013	247	5	241	1

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2013

W 2013 roku odnotowano **ponad dwukrotny wzrost liczby zatrzymanych** w związku z przemocą w rodzinie (w 2013 – 247; w 2012 – 122). Ponadto łącznie **1479** osób zostało doprowadzonych **celem wytrzeźwienia** do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub do izb wytrzeźwień, bądź innych placówek.

Ponadto w roku 2013 – odnotowano następującą liczbę przypadków poszczególnych rodzajów przemocy:

- fizycznej – **3417**
- seksualnej – **147**
- psychicznej – **5168**
- ekonomicznej – **1**
- innego rodzaju zachowań – **2063**

Funkcjonariusze w celu udzielenia ofiarom wszechstronnej pomocy ściśle współpracowali z podmiotami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

z miejskimi i gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodkami interwencji kryzysowej, centrami pomocy rodzinie, a w przypadku krzywdzenia dzieci również ze szkołami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz sądami rodzinnymi. Ponadto uczestniczyli w posiedzeniach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych dla rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

5.2.2 Dotychczasowa działalność Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Od szeregu lat Samorząd Województwa organizuje liczne szkolenia o tematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W latach 2009-2013, w ramach projektu „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” przeprowadzono następujące szkolenia:

- *Tworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych na rzecz aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.* Liczba uczestników wyniosła 120.
- W 2010 r. odbyło się szkolenie *Tworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych na rzecz aktywnej Integracji.* Udział w nim wzięło 240 uczestników. W kolejnym roku w szkoleniu o tej samej tematyce udział wzięło 100 uczestników.
- Również w 2010 r. zorganizowano szkolenie *Wsparcie merytoryczne utworzonych w 2009 roku na terenie Warmii i Mazur zespołów interdyscyplinarnych.* Liczba osób przeszkolonych wyniosła 120. W 2011 r. szkolenie o tym samym temacie, jednak dotyczące zespołów interdyscyplinarnych utworzonych w 2010 r. objęło 224 uczestników. Także w 2012 r. odbyło się takie szkolenie, tym razem dotyczące zespołów interdyscyplinarnych utworzonych w 2011 r. W powyższym szkoleniu wzięło udział 100 uczestników.
- Szkolenie *Strategia interwencji kryzysowej czyli jak skutecznie pomagać osobom w kryzysie* zakładało przeszkolenie 88 uczestników.
- *Praca z trudnym klientem pomocy społecznej* – przeszkolonych zostało w tej tematyce 207 osób.

Ponadto, systematycznie prowadzone są szkolenia dla kadry instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie finansowane ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego i dotacji budżetu państwa. Między innymi w 2013 r. przeprowadzono następujące szkolenia:

- *Przesłuchanie małoletnich ofiar i świadków przemocy w rodzinie* dla osób, które wykorzystują albo będą wykorzystywały pomieszczenia bezpiecznych przesłuchań. Udział w szkoleniu wzięło 21 osób.
- Szkolenia dla członków zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób pracujących z osobami dotkniętymi przemocą. Szkolenia odbyły się w październiku 2013 r. Łącznie przeszkolonych zostało 113 osób.

- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współzależnienia w Giżycku otrzymał dofinansowanie na realizację zadania *Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego w województwie warmińsko-mazurskim*. Na przełomie stycznia/lutego 2013 r. odbyło się Studium Pomocy Ofiarom Przemocy w Rodzinie i Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Szkolenie ukończyło 8 certyfikowanych specjalistów psychoterapii uzależnień.

Od kilku lat Samorząd Województwa inicjuje i dofinansowuje tworzenie w województwie bezpiecznych, przyjaznych dziecku miejsc przesłuchań, tzw. „Niebieskich Pokoi”. Działalność „Niebieskich Pokoi” w województwie jest corocznie monitorowana. Obecnie w województwie funkcjonuje 16 „Niebieskich Pokoi”, z czego utworzenie 11 było inicjowane i wspierane finansowo z budżetu województwa.

Poniższe zestawienie obrazuje stan wykorzystania tych pomieszczeń w latach 2011-2013.

Tabela 6. Funkcjonowanie „Niebieskich Pokoi” w Województwie Warmińsko-Mazurskim

Rok	Liczba działających Niebieskich Pokoi	Pokoje utworzone z inicjatywy województwa	Liczba przeprowadzonych przesłuchań (policyjnych, prokuratorskich, sędziowskich)	Liczba posiedzeń składu sędziowskiego	Ilość przeprowadzonych badań (psychologicznych, pedagogicznych, innych)	Liczba sesji terapeutycznych (w godzinach)
2011	16	11	138	58	289	679
2012	15	11	172	59	405	1024
2013	16	11	339	123	372	995

Źródło: opracowanie własne – dane uzyskane z placówek prowadzących „Niebieskie Pokoje”

Analizując powyższą tabelę możemy zauważyć znaczny wzrost liczby przesłuchań przeprowadzonych przez funkcjonariuszy policji, prokuratorów i sędziów. Również dwukrotnie wzrosła liczba posiedzeń składu sędziowskiego w porównaniu do roku **2012 – 59, 2013 – 123**.

VI. CELE I DZIAŁANIA PROGRAMU

Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowana specjalistyczna kadra pracująca z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. 2. Istniejące Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie; 3. 16 istniejących Niebieskich Pokoi; 4. 116 Zespołów Interdyscyplinarnych; 5. W każdym powiecie są poradnie: leczenia odwykowego, zdrowia psychicznego i poradnie pedagogiczno-psychologiczne; 6. Szeroka infrastruktura społeczna; 7. Współpraca między instytucjami; 8. Wysoki poziom szkoleń grup interdyscyplinarnych oraz wszystkich szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy; 9. Wystarczająca liczba łóżek w szpitalach psychiatrycznych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w województwie (populacja). 10. 116 Gminnych Programów Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie; 11. Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych; 12. Przykłady „dobrych praktyk”; 13. Umiejętność pozyskiwania środków; 14. Umiejętność przygotowania projektów; 15. Wzrost liczby programów profilaktyczno-społecznych; 16. Szerokie upowszechnianie informacji o zjawisku przemocy; 17. Wprowadzanie asystentów rodziny; 18. Opracowane Ramowe Programy: ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Występowanie „białych plam” w regionie – to brak możliwości udzielania pomocy na właściwym poziomie (brak punktów konsultacyjnych, specjalistów, poradnictwa); 2. Słabe umiejętności podejmowania współpracy między instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi; 3. Nieumiejętność podejmowania współpracy oraz zbyt niski poziom współpracy na poziomie lokalnym; 4. Niewystarczające poradnictwo specjalistyczne (psycholodzy kliniczni, psychoterapeuci, psycholodzy, psychiatrzy dziecięcy); 5. Brak superwizji dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych; 6. Zbyt mała liczba specjalistów do pracy ze sprawcami przemocy; 7. Brak szkoleń prokuratorów; 8. Zbyt słabe włączenie prokuratorów w kierowaniu na grupy korekcyjno-edukacyjne; 9. Niewystarczająca ilość oddziałów dziennych dla osób uzależnionych; 10. Duża rotacja służb policji, powodująca trudności w rozpoznawaniu sytuacji przemocy; 11. Brak programów profilaktycznych w powiatach; 12. Zbyt słabe zaangażowanie przedstawicieli ochrony zdrowia i oświaty w działalność na rzecz Zespołów Interdyscyplinarnych; 13. Niewystarczające wsparcie rodziców i dzieci w wieku wczesnodziecięcym przez specjalistyczne służby ochrony zdrowia w uświadomieniu przyczyn zachowań agresywnych wobec własnych dzieci; 14. Niewystarczająca rola mediów w pokazywaniu możliwości rozwiązywania sytuacji rodziców agresję oraz wskazywaniu miejsc, w których można uzyskać skuteczną pomoc.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Lepsze przepisy prawne; 2. Dostępność zewnętrznych środków finansowych; 3. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój – stwarza nowe możliwości podejmowania nowych, lepszych i skuteczniejszych rozwiązań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie; 4. Polityka państwa w zakresie równości szans – wzrost świadomości kobiet; 5. Programy krajowe Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak spójności pomiędzy przepisami resortów; 2. Brak środków finansowych po 2020 r.; 3. Zbyt sformalizowane udzielanie pomocy osobom doświadczającym przemocy oraz procedury podejmowane wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Cel główny programu: Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim

Cel szczegółowy 1:

Zwiększenie skuteczności działań profilaktycznych, edukacyjnych i wychowawczych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania:

- propagowanie i wspieranie działań mających na celu zwiększenie kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów (szkoła dla rodziców i wychowawców) na organizowanych spotkaniach;
- upowszechnianie nowatorskich form pracy z rodziną oraz dziećmi i młodzieżą, takich jak: asystent rodziny, pedagog ulicy, konferencja grupy rodzinnej, mediacje i inne, na spotkaniach i konferencjach;
- propagowanie i wspieranie działań mających na celu edukację uczniów o zagrożeniach płynących z przemocy w rodzinie, poprzez zlecenie zadania organizacjom pozarządowym w otwartym konkursie ofert;
- promowanie wśród dzieci i młodzieży zachowań sprzyjających pozytywnym postawom w rodzinie, poprzez zlecenie zadania organizacjom pozarządowym w otwartym konkursie ofert;
- inicjowanie działań edukacyjnych skierowanych do młodych rodziców, na rzecz zapobiegania przemocy wobec dzieci w okresie wczesnodziecięcym;
- zlecanie zadań organizacjom pozarządowym w zakresie aktywizacji dzieci i młodzieży, m.in. poprzez inicjowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież bez agresji;

- wydawnictwo i dystrybucja publikacji, plakatów, ulotek, informatorów;
- promocja „dobrych praktyk”.

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organizacje pozarządowe,
- Kuratorium Oświaty,
- Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie.

Wskaźniki:

- liczba dofinansowanych programów jednostek niepublicznych w ramach otwartych konkursów ofert, dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- liczba kampanii;
- liczba uczestników konferencji, paneli, szkoleń organizowanych przez Samorząd Województwa lub we współpracy z innymi podmiotami.

Cel szczegółowy 2:

Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy.

Działania:

- inspirowanie organizacji pozarządowych oraz samorządów lokalnych do realizacji programów dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz promocja dobrych praktyk;
- działania w kierunku likwidacji „białych plam” na terenie województwa (istnieją jeszcze powiaty nie posiadające punktów konsultacyjnych i poradnictwa);
- wspieranie działalności punktów konsultacyjnych ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej oraz rozwoju poradnictwa specjalistycznego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie – poprzez szkolenia i udostępnianie materiałów dydaktycznych, poprzez wykorzystanie środków z projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2014-2020;
- wspieranie tworzenia ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy;
- tworzenie pomieszczeń bezpiecznych przesłuchań „Niebieskich Pokoi” w powiatach, w których jeszcze nie funkcjonują;
- aktualizowanie bazy informacyjnej na stronie internetowej na temat możliwości uzyskania pomocy na wszystkich szczeblach samorządu;
- wspieranie tworzenia i aktualizowania powiatowych i gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w oparciu o spotkania w subregionach (olsztyński, ełcki i elbląski);
- wspieranie działalności zespołów interdyscyplinarnych w realizacji procedury Niebieskie Karty poprzez szkolenia;
- promocja „dobrych praktyk”;

- podjęcie działań we współpracy z NFZ na rzecz rozwoju pośrednich form udzielania świadczeń (oddziały dzienne, leczenie środowiskowe);
- podjęcie działań we współpracy z NFZ na rzecz aktywności kadry pracującej w ochronie zdrowia w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- rozszerzenie współpracy Zespołów Interdyscyplinarnych z prokuratorami, sądami i kuratorami, poprzez organizowanie wspólnych spotkań, szkoleń;
- włączenie mediów w promowanie skutecznych form przeciwdziałania przemocy w rodzinie i zwiększenia skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organy administracji rządowej (Wojewoda),
- organizacje pozarządowe,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- placówki oświaty,
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej,
- sądy,
- prokuratura,
- policja,
- media.

Wskaźniki:

- wzrost liczby utworzonych punktów konsultacyjnych i ośrodków wsparcia;
- wzrost liczby utworzonych „Niebieskich Pokoi” w powiatach;
- wzrost liczby osób doświadczających przemocy z terenu gminy, które skorzystały z programów wspierających.

Cel szczegółowy 3:

Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.

Działania:

- włączanie organizacji pozarządowych w działania dotyczące oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy – poprzez dofinansowanie działań w ramach otwartego konkursu ofert;
- propagowanie konieczności współpracy instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (m.in. Ośrodków Pomocy Społecznej, Policji, szkół, sądów, prokuratury) oraz zespołów interdyscyplinarnych w zakresie motywowania i kierowania sprawców do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz promowanie „dobrych praktyk”;
- upowszechnianie ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie na regionalnych konferencjach, naradach;

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organizacje pozarządowe,
- organy administracji rządowej (Wojewoda),
- Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie,
- policja,
- prokuratura.
- sądy.

Wskaźniki:

- wzrost liczby osób uczestniczących w programie korekcyjno-edukacyjnym;
- spadek liczby osób po przebyciu programu korekcyjno-edukacyjnego stosujących przemoc.

Cel szczegółowy 4:

Podniesienie kompetencji i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania:

- prowadzenie szkoleń w zakresie rozpoznawania i diagnozowania symptomów świadczących o przemocy w rodzinie, m.in. dla Policji, kadry pomocy społecznej, kuratorów, prokuratorów, pracowników ochrony zdrowia i oświaty;
- przeprowadzanie szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym w szczególności z zasad interwencji, m.in. dla Policji, kadry pomocy społecznej, kuratorów, prokuratorów, pracowników ochrony zdrowia i oświaty;
- propagowanie konieczności podnoszenia kompetencji kadr poprzez specjalistyczne szkolenia, w tym także przygotowanie kadr do realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie;
- rekomendowanie i wspieranie projektów pozyskujących środki finansowe z różnych źródeł na realizację szkoleń umożliwiających podnoszenie kwalifikacji kadr pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- propagowanie potrzeby i wspieranie realizacji superwizji zespołów interdyscyplinarnych, grup roboczych i specjalistów realizujących programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie.

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organizacje pozarządowe,
- organy administracji rządowej (Wojewoda),
- policja,

- sądy,
- prokuratura,
- placówki oświaty,
- placówki ochrony zdrowia.

Wskaźniki:

- wzrost liczby przeszkolonych osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cel szczegółowy 5:

Wzmacnianie współpracy między instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim.

Działania:

- promocja dobrych praktyk w zakresie zasad współpracy między podmiotami lokalnymi;
- organizowanie szkoleń w zakresie budowania partnerstwa i współpracy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie (cykl szkoleń dla pedagogów, policji, pracowników socjalnych, kuratorów, pracowników ochrony zdrowia, sędziów, prokuratorów itd.);
- wsparcie przy opracowywaniu projektów lokalnych na rzecz tworzenia partnerstwa i współpracy w rodzinie i środowisku lokalnym;
- rozwój wiedzy oraz wymiana doświadczeń, m.in. poprzez udział w konferencjach na temat zjawiska przemocy w rodzinie;
- organizowanie wojewódzkich konferencji związanych z obchodami Dnia Walki z Przemocą w Województwie Warmińsko-Mazurskim w dniach 25 listopada-10 grudnia – „Biała Wstążka”, „Otwarte Drzwi”;
- organizowanie spotkań w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie dla podmiotów działających w poszczególnych subregionach;
- rozwój współpracy na poziomie lokalnym pomiędzy grupami zawodowymi mającymi bezpośredni kontakt z rodziną (pracownik socjalny, pedagog, pielęgniarka środowiskowa, lekarz pierwszego kontaktu, kurator sądowy);

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organizacje pozarządowe,
- organy administracji rządowej (Wojewoda),
- policja,
- sądy,
- prokuratura,
- media,
- placówki oświaty,

- placówki ochrony zdrowia.

Wskaźniki:

- wzrost liczby „dobrych praktyk” w zakresie współpracy pomiędzy podmiotami,
- wzrost liczby zawiązanych partnerstw,
- wzrost liczby gmin i powiatów włączających się w Dni Walki z Przemocą „Biała Wstążka” i „Otwarte Drzwi”,
- wzrost liczby uczestników spotkań w SOW.

Cel szczegółowy 6:

Podniesienie wrażliwości społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Działania:

- inicjowanie i przeprowadzanie kampanii społecznych mobilizujących społeczność lokalną do aktywnego przeciwstawiania się przemocy w rodzinie (eliminowanie stereotypów) poprzez propagowanie konferencji „Biała Wstążka” oraz przez media, a także podczas obchodów Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny i organizację „Otwartych Drzwi”;
- propagowanie efektywnych rozwiązań merytorycznych, organizacyjnych i prawnych związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie poprzez konferencje, panele, promocję dobrych praktyk i materiały promocyjne.

Realizatorzy:

- samorządy: wojewódzki, powiatowe i gminne,
- organizacje pozarządowe,
- organy administracji rządowej (Wojewoda),
- policja,
- sądy,
- prokuratura,
- Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie,
- placówki ochrony zdrowia.

Wskaźniki:

- liczba dofinansowanych programów jednostek niepublicznych w ramach otwartych konkursów ofert, w celu podniesienia świadomości na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- liczba kampanii;
- liczba uczestników konferencji i seminariów dotyczących przemocy organizowanych przez Samorząd Województwa lub we współpracy z innymi podmiotami.

VII. SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU, MONITOROWANIE, ZARZĄDZANIE I EWALUACJA

Zadania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2015-2020 będzie realizowało Biuro do spraw Uzależnień w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej, którym kieruje Pełnomocnik Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego ds. Wdrażania Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

7.1 Finansowanie programu

Zakres realizacji działań ujętych w *Programie* w znacznej mierze uzależniony będzie od wielkości środków finansowych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w rozdziale 85205 – zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Część działań będzie finansowana w ramach realizacji zadań Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zapisanych w *Priorytecie IV – Przemoc w rodzinie w związku z alkoholem*.

Inne potencjalne źródła finansowania programu:

- **Fundusze europejskie:**
 - Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2014-2020.
- **Administracja publiczna:**
 - Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
 - Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki.
- **Organizacje i programy grantowe:**
 - Fundusz dla Organizacji Pozarządowych tzw. „Fundusze Norweskie”,
 - Fundacja Wspomagania Wsi – Warszawa,
 - Fundacja im. Stefana Batorego – Warszawa,
 - Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności – Warszawa,
 - Inne nie wymienione wyżej środki finansowe.

7.2 Harmonogram

Wojewódzki Program ma charakter ramowy, natomiast poszczególne działania, sposób i czas ich realizacji, podmioty realizujące oraz źródła finansowania, określa harmonogram, stanowiący załącznik do niniejszego *Programu*.

7.3 Monitorowanie

Oceny realizacji poszczególnych działań w roku kalendarzowym dokonywać będzie Zarząd Województwa po zaakceptowaniu rocznego sprawozdania.

Monitoring prowadzony będzie przez Biuro ds. Uzależnień Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Wcześniej opinii treści sprawozdań dokonywać będzie w tym celu powołany przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego Zespół ds. Monitorowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020.

Zespół do spraw opracowania „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015 – 2019”:

1. **Wiesława Przybysz** Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego
2. **Michał Tatarek** Pełnomocnik Zarządu ds. Wdrażania Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
3. **Błażej Gawroński** Dyrektor Miejskiego Zespołu Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie
4. **Katarzyna Łuczko - Ciesielska** Przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty
5. **Jadwiga Sokolnicka** starszy specjalista w Warmińsko-Mazurskim Oddziale Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia
6. **Hanna Winkel** Kurator Okręgowy Sądu Okręgowego w Olsztynie
7. **Wojciech Prokocki** Starosta Bartoszycki, przedstawiciel Konwentu Powiatów Województwa Warmińsko-Mazurskiego
8. **siostra Urszula Darmetko** pedagog z Ośrodka Interwencji Kryzysowej dla Kobiet i ich Dzieci Ofiar Przemocy w Rodzinie Caritas Archidiecezji Warmińskiej
9. **Jolanta Niedźwiedzka-Bień** Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kętrzynie
10. **asp. Joanna Radek** Wojewódzki Koordynator procedury „Niebieskie Karty”, Wydział Prewencji KWP Olsztyn
11. **Anna Olszewska** przedstawiciel Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Prezes Zarządu Elbląskiego Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej, Dyrektor Ośrodka Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przepęstwem w Elblągu
- Józef Grygianiec**
w zastępstwie członka Gminny Koordynator ds. Uzależnień i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Dobrym Mieście
12. **Krzysztof Panfil** Pełnomocnik Burmistrza Miasta Iława ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień
13. **Dorota Dziedziula** przedstawiciel Okręgowej Rady Pielęgniarek i Położnych w Olsztynie

- 14. Agnieszka Iwanowska** przedstawiciel Konwentu Ośrodków Pomocy Społecznej,
Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi
- 15. Małgorzata Dunajska** przedstawiciel Konwentu Dyrektorów Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, Kierownik PCPR w Braniewie
- Elżbieta Drozdowicz**
w zastępstwie członka Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Szczytnie
- 16. Sylwia Cieśluk** Kierownik Biura Polityki Zdrowotnej Departamentu Zdrowia, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego
- 17. dr Jacek Poniedziałek** Katedra Socjologii Wydziału Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
- 18. Jadwiga Gut** Wójt Gminy Bartoszyce, przedstawiciel Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich
- 19. Ewa Korycka** Główny Specjalista, Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego